

Ezek közül egy települést kerítő árok érdemel említést, amelyből bronzkori edények töredékei kerültek napvilágra. A további objektumokból – változatos alakú gödrökből – a feltárt terület É-i részén bronzkori edénytöredékek, a terület D-i részén pedig szarmata kori, avar kori és Árpád-kori kerámia került elő. Ezek közül jellegzetesek a késő avar kori, hullámvonallal és vonalköteggel díszített edények töredékei, valamint sütőharang jellegzetes darabjai. Egy Árpád-kori kútból és egy szélesebb árokból cserépbogrács peremtöredékei kerültek elő.

LISKA ANDRÁS

451. Sarród, r. k. plébániatemplom (KÖH 71221)

(Győr-Moson-Sopron megye) Kö?

2009. július 20-án jelzést kaptunk, hogy a sarródi templom körüli csapadékcsatorna árkanak ásása közben a templom alapfalában falazott ívekre bukkantak. Még aznap Polgár Péter a helyszínen fényképfelvételt készített a templom körüli árokról. Július 24-diki szemlénken az árkok a templom körül már mosott kavicsal voltak feltöltve, kivéve az É-i oldalt, ahol a szentély melletti sekrestye alatt falazott boltív látható és a donga a sekrestye alá nyúlik. (A templom nem keletelt, szentélye É felé néz.) A betöltött árkok és a már bevakolt falak közt még kb. 1 m magas vakolatlan sáv látható, ahol a falszövetben több építési periódus is nyomon követhető volt.

A K-i hajófal mellett a mai toronysaroktól É felé 3, kb 80×80 cm alapterületű, törtkőből készült pilléralapozás maradványa látszott. A legészakibb már alányúlt a két világháború között épült újabb sekrestye küszöbének. (A téglák mérete kb.: 40×15×7–8 cm). A fal alsó részében feltűnően magas téglákból készült falszövet látszott. Ez néhol 30–40 cm magasságig, néhol 1 m-t is meghaladó szintig emelkedett. A templom tornya és a torony melletti D-i rész valószínűleg egy korábbi templomhoz való hozzátoldás. A templom K-i oldalán levő lizénák már a 19. századi átépítéskor, 1846-ban kerültek a fal elé. Ez egyébként abból is látszik, hogy a felmenő fal és a lizénák nincsenek falkötésben. A szentély Ny-i oldalán, a sekrestyefal találkozásánál egyértelműen elválnak a két fal, a sekrestye É-i irányú bővítése ez. Ezt a bővítést boltozták alá az É-i és a Ny-i oldalon. Az ívek akár vízfolyás, vagy a mocsaras talaj áthidalására, de teherhárító ívként is szolgáltak. A sekrestye D-i, feltehetőleg a templom legkorábbi részével egyidős szakasza szintén törtkőből épült. A falelválás itt is szembeötlő.

A fentiek alapján megállapítható volt, hogy a mai templom legalább 3 építési periódust tartalmaz.

1. Törtköves, nagyméretű téglákkal falazott rész. Azt nem sikerült megállapítanom, hogy a két falazási technika periódusbeli eltérést is jelent-e, vagy csak technológiai különbséget.

2. A nagyméretű téglákat körbeölelő falszövet, mely a toronyra és a Ny-i oldalon levő sekrestye É-i felére is kiterjed.

3. A K-i hajófalat tagoló lizénák. Ehhez a periódus-hoz valószínűleg még más átépítés is tartozik, de ez fal-kutatás nélkül nem állapítható meg. Ide kell sorolni a két világháború közt épült, K-i oldalhoz toldott sekrestyét, amelynek falazata egyértelműen különbözik a többitől.

A templom körül szórvány emberi csontmaradványok kerültek elő, nagy valószínűséggel a középkori(?) temető fragmentumai. Mivel a kiásott földet már elhordták, így leleteket nem találtunk, pedig a falak melletti rétegtrend, az azokból előkerülő leletekkel kormeghatározó lehetett volna.

Munkatárs: Weöreös András műemlékfelügyelő (KÖH).

NEMES ANDRÁS

452. Sáp, Halastó-hát (KÖH 67449)

(Hajdú-Bihar megye) Ő, Sza

2009. december 4–17. között a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok igazgatósága megelőző régészeti feltárást végzett a Bihartorda és Sáp között tervezett ivóvízvezeték nyomvonalára eső lelőhelyen, mely egy alacsony, É–D irányú háton található a Bihartorda–Sáp országút K-i oldala mellett. Az országút K-i árka mellett húzódó nyomvonalon 1,5 m szélességben és 325 m hosszan kutattunk.

A kinyitott kutatóárokban 80–90 cm mélységben értük el az altalajt. A sárga színű, kifejezetten agyagos talajban 43 régészeti jelenséget észleltünk (ezekhez 54 stratigráfiai egységet rendeltünk): 3 őskori mellett 21 római császárkori (szarmata), 1 újkori és 18 ismeretlen korú objektumot bontottunk ki. A 3 őskori gödör leletgazdagnak bizonyult, egy teljesen ép kerek őrlőkő mellett sok kerámiatöredéket és egy kiskérődző részleges csontvázát találtunk meg bennük. A vizsgált terület legintenzívebben a szarmata időszakban volt benépesülve, ebből a korból 21 közepes és nagy tárolóvermet tártunk fel. A vermekből számos kerámiatöredékkel, állatsonttal, paticsdarabbal együtt 3 ép kerámiaedény és 3 orsó-gomb, valamint egy közepes méretű kutya csontváza került napvilágra. Egy árok a benne talált leletek alapján az újkorban készült; 18 feltárt objektumból nem került elő koruk meghatározására alkalmas lelet. Az ismeretlen korú gödrök és árkok mellett feltártunk egy agyagból tapasztott, vörösre égett külső kemencét és tőle D-re levő hamusgödört is; leletet egyikben sem találtunk. Az ismeretlen korú objektumok zöme, formája, mérete és betöltési rétegei alapján szintén a szarmata időszakban készülhetett. A feltárást sikeresen tisztázta a lelőhely D-i irányú kiterjedését. Északi irányban egy újkorban készült nagyméretű kubikgödör széléig folytathattuk a kutatást. Korábban a lelőhely É-i irányban, Sáp település felé folytatódhatott, de az újkori talajkitermelés ezen a területen mára már megsemmisítette a régészeti jelen-

ségeket. A lelőhely kiterjedésének pontosabb meghatározása, főleg K-i és Ny-i irányban csak újabb feltárások után végezhető el.

Az országút Ny-i oldalán jelenleg védett legelő található, ezért ebben az irányban nem sikerült lehatárolni – az intenzitása alapján valószínűleg oda is átnyúló – lelőhelyet.

Munkatársak: Ortutai Róbert ásatási technikus. A geodéziai felmérést az Archeodata Bt. végezte.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

453. Sárpilis határa

(Tolna megye) LT, A, Kö

Célkitermelőhely létesítéséhez kapcsolódóan a még 2008-ban végzett próbakutatást követően 2009-ben terepbejárást folytattunk Sárpilis DNy-i határrészében, ahol több lelőhelyet is találtunk.

Kolompéros 1. (KÖH 75037): A Sárpartja nevű lelőhelytől Ny-ra, egy 100 m-es objektummentes sávot követően kb. 400 m-es É-D irányú és 20–60 m széles területen található a több kelta objektummal és számos, valószínűleg középkori árokszakkasszal jellemezhető lelőhely.

Kolompéros 2. (KÖH 75039): A vizsgált határrész D-i szélén egy nagy kiterjedésű, minden bizonnyal több száz, Ny-K tájolású sírból álló avar kori soros temetőt találtunk. A sűrűn húzott szondaárkokban 8–12 É-D-i sírsorba rendeződő, markáns folttal jelentkező 53 sírt figyeltünk meg. Egy, a gépi humuszolás során erőteljesen megbolygatott sekélyebb sírből kisebb méretű, többszörösen S-végű hajkarikapár, pontozással és bekarcolt vonalakkal díszített bikónikus orsógomb, ill. négyszögű vascsat töredéke és vaskés került elő. A leletek alapján a sírt a 8–9. századra keltezhetjük.

Sárpartja (KÖH 75041): A lelőhely a Várdomb és Sárpilis közötti út D-i oldalán lévő, a Sárvíz valamikori árteréből markánsan kiemelkedő dombvonulat magasabb platóján található. A kutatott terület K-i szélét jelentő meder Ny-i oldalán sikerült pontosítani a már korábban ismert középkori falu (Lak?) kiterjedését, amely területünk teljes hosszában, É-D-i irányban mintegy 850–900 m-en húzódik eltérő intenzitással; szélessége 100–250 m. A faluhelyen folytatott terepbejárással a lelőhely É-i részén lévő magassági ponttól D-re mintegy 70 m-re feltérképezhettük a templomot, a templomtól D-re, DNy-ra a cintermet, valamint a lelőhely középső részén egy másik téglapadlót. A valamikori templom helyén mintegy 15–18 m sugarú körben nagyobb mennyiségű terméskő- és (habarcsos) téglatöredéket, sőt néhány egész téglát találtunk. A településről gyűjtött kerámiaanyagból kiemelkednek a kályhákhoz, kemencékhez tarozóak: áttört mintájú oromdíz, bögre alakú kályhaszem és mázas kályhacsempe töredékei. A jellegzetes középkori fémanyagból egy 16. századi dénár, aranyozott ereklyetartó(?) és bronz mellkereszt töredéke érdemel említést.

Ugyanakkor a lelőhely K-i, a meder felé lévő mélyebb részén egy kiszántott avar kemence faltöredékeit

találtuk, jelentősebb számú, vonal- és hullámvonalköteggel díszített fazéktöredék társaságában.

Munkatárs: Künsztler Tamás.

CZÖVEK ATTILA

454. Sárszentlőrinc, Petőfi Sándor utca 30.

(KÖH 23097)

(Tolna megye) H

Az orvosi rendelő akadálymentesítése során az épület Ny-i és D-i falánál rámpát építettek, aminek alapozása közben emberi csontokat találtak. A helyszínen kiderült, hogy a rendelő Ny-i fala mentén két sírt bolygattak meg, amelyből az egyiket teljesen, a másikat részben fel tudtuk tárni. Az egymástól kb. 2,5 m-re lévő két sír Ny-K tájolású, bennük a csontvázak háton fekvő nyújtott helyzetűek. A délebbi, jobb állapotban megmaradt temetkezésben talált két ezüst(?) S-végű hajkarikapár alapján a sírok egy 10–11. századi soros köznépi temető részét képezik.

Munkatárs: Simmer Livia.

CZÖVEK ATTILA

455. Sáska, Dabospuszta

(KÖH 9130)

(Veszprém megye) Kö

A Bakony D-i oldalán, Taliándörögdtől Ny-ra a Gadárhegy lejtőjén áll az egykori középkori falu romtemploma (083/10 hrsz.). A torony a templomhajó É-i oldalához, a szentély csatlakozási pontjánál illeszkedik. Az É-i hajófal mintegy 3 m magasságban, a torony négy szint magasságban maradt meg. A torony harmadik szintjén egyszerű félköríves záródású faragott kőablak helyezkedik el Ny felé. A torony oldalában jól látszanak az egykori födém faszerkezetének lenyomatai, gerendafészkei. A szentélyben megmaradt az oltár alapozása. Az É-i hajófal belső síkjához építve egy karzatlépcső tömbjének maradványa látszik.

A templom körül jól érzékelhető a felszínen az egykori kerítőfal vonala, valamint egy csontház csatlakozása az É-i hajófal külső síkjához.

A feltárás során két kisméretű árokban (összesen 7 m²-en) vágtuk át a hajóbelső rétegsorát, ennek során két járósínt alapozása és habarcsos felszíne került elő. Az ezek felett elhelyezkedő omlásrétegből nagy számban kerültek elő durván faragott hengervelemek – külső felületükön vakolás és meszelés nyomokkal – melyek egy Ny-i karzat oszlopai lehettek. Két kisméretű faragott mészkő mérmű, több nagyobb téglapadló töredékes darabja valamint színesre festett vakolatdarabok is előkerültek.

KOPPÁNY ANDRÁS

456. Sátoraljaújhely, r. k. templom

(KÖH 67131)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság 2009. május 23. és június 10. között régészeti feltárást